

Ble ikke Jesus født i Betlehem?

Innledning på mannslunsj 25.1.2011

Fædrelandsvennens intervju med førsteamanuensis Tor Vegge på julaften skapte en del reaksjoner. – Det var tullete og typisk av Fædrelandsvennens journalist å innlede med å si at «dersom du tror på juleevangeliet som historisk beretning og ønsker å bevare den, bør du ikke lese denne artikkelen». Som om nå, endelig, skulle verden få innsyn i den hele og fulle historievitenskapelige sannhet om juleevangeliet!

Vegge mente at Jesus like gjerne kunne vært født i Nasaret. Betlehem er bare noe de bibelske forfatterne har funnet på for at det skulle stemme med profetens spådom om at Messias skulle fødes der. Mika 5,1. At de tre vise menn som kom med gaver, virket mer som litterære karakterer enn historiske personer. Det gjaldt for så vidt også for hyrdene på marken. Og det med at hele verden skulle innskrives i manntall, det stemmer ikke, ifølge de historiske kildene. Folketellingen fant sted i år 6 e.Kr, og Herodes døde i år 4.f.Kr, så dermed er det avslørt at evangeliene tar feil.

Nå må det sies at med våre krav til historisk nøyaktighet er det ikke alltid like lett å få de bibelske beretningene til å gå i hop. Men evangelistene har ikke hatt som mål å skrive nøyaktige biografier. Det ser ut til at de tillater seg større frihet i kronologisk gjengivelse enn vi i vår historiske tradisjon. Matteus samler og systematiserer Jesu taler og Jesu undergjerninger uten å ta særlig hensyn til kronologien. Lukas derimot legger mer vekt på nøyaktig gjengivelse. Han sier jo det innledningsvis i sitt evangelieum: *Luk 1,3-4 Nå har jeg gått nøye gjennom alt fra begynnelsen av og har besluttet at jeg vil skrive det ned for deg i sammenheng, ærede Teofilus, 4 for at du skal forstå hvor pålitelig det er, det du er blitt undervist i.*

Jostein Andreassen refererte i sitt motsvar i Fæ-vennen til Sir William Ramsay, trolig verdens fremste arkeolog, som forteller i sine bøker om hvor skeptisk han var til Lukas da han ankom Tyrkia i yngre år for å grave ut bibelske byer. Etter 30-40 år med utgravninger og flittig bruk av Apostlenes gjerninger sier han: "Lukas skulle bli plassert blant verdens aller fremste historikere." Og: "Når det gjelder troverdighet, er det ingen som overgår Lukas".

Men det er ikke like lett til å få alt til å gå opp: I Lukas-evangeliet er Josef og Maria i Betlehem, lar Jesus bli omskåret den 8.dagen og drar så med gutten til Jerusalem og til tempelet for å bære fram offer slik det står i Moseloven 33 dager senere. Før de drar tilbake til Nasaret er det gått 40 dager. I Matteus-evangeliet holder familien seg borte fra Jerusalem på grunn av kong Herodes og flykter til Egypt. Først etter kong Herodes' død vender de tilbake og slår seg ned i Nasaret.

Derfor mener flere kritikere at historien om Josef og Marias flukt til Egypt ganske sikkert er oppdiktet. Dette fant Matteus på for å framstille Jesus som den annen Moses. Dessuten nevner ikke den jødiske historieskriveren Flavius Josefus flukten til Egypt med et eneste ord.

Jeg vet ikke om Vegge kjenner til boken "*Res Gestae Divi Augusti*", utgitt av P.A. Brunt & J.M. Moore (Oxford University Press 1967). Der stadfestes nemlig Lukasevangeliets beretning.

Da Augustus ble eldre, fikk han skrevet opp på bronsetavler, både foran sitt Mausoleum i Roma, og også i Augustus-templer rundt om i riket, det han hadde fått utført i sin keisertid og som han ville bli husket for.

I Ankara står et tempel med en innskrift som kalles for "Monumentum Ancyranum",. Det er den som er angitt i boken, og navnet Res Gestae refererer seg til begynnelsen av innskriften.

Her står det skrevet om tre store folketellinger keiser Augustus fikk utført, de fant sted i 28 f. Kr, 8 f.kr. og 6 e. Kr. Om den folketellingen, som Lukas referer til i Luk 2,1, står det i Res Gestae: "Da G. Censorinus og G. Asinius var konsuler, foretok jeg en folketelling for annen gang, uten noen medregent, med støtte av det konsulære maktapparatet. Ved denne folketellingen ble det talt opp 4 233 000 romerske borgere" (Res Gestae, punkt 8,3) Denne innskrivningen varte sannsynligvis fra høsten år 8 til våren år 6 f.Kr.

Det er interessant å notere seg at tidlige kirkefedre ikke fant det vanskelig å verifisere folketellingen nevnt i Lukas ut fra offisielle romerske arkiver, i motsetning til enkelte av dagens teologer. Justin Martyr (114-165) snakker om "manntallene fra skatteleggingen foretatt under Kvirinius" ("Apologien" 1,34), og Tertullian (145-220) skriver at manntallene over denne folketellingen "er bevart i Romas arkiver". ("Mot Marcion" 4,7).

Lukas sier i juleevangeliet at dette var den "første innskrivningen"- Altså kjente han til en annen. Den nevner han i Apg 5,37: *Etter ham, da folketellingen pågikk, kom galileeren Judas. Han fikk folk med seg, men også han omkom, og alle tilhengerne hans ble spredt.*

I fotnotene i 2005 utgaven står det: [Judas leder for et opprør mot romernes skatteinnkreving i år 6 e.Kr. = Selot.]Augustus holdt folketelling med 14 års mellomrom. Da kommer vi til år 8 f.Kr!

Denne tidsangivelsen passer godt med det Matteus forteller i kap 2 i sitt evangelium, for trolig er forklaringen på "Betlehemsstjernen" at planetene Jupiter og Saturns baner falt sammen i Fiskenes stjernebilde. Det skjedde tre ganger i år 8/7 f. Kr. (For nærmere studier, se: Ferrari d'Occieppo, Konradin: *Betlehemstjernen – hva var det som hendte?* (Universitetsforlaget, 1983)

Teres, Gustav: *The Bible and Astronomy. The Magi and the Star in the Gospel.* (Springer, 1999)

Den tyske teologen Ethelbert Stauffer mener det er gode grunner til å tro at Jesus ble født i Betlehem. I følge romerske skatteregler skulle den som hadde jordeiendom i en annen by enn sin egen, la seg registrere i den by der hans jordeiendom lå! (Se Ethelbert Stauffer: *Jesus, Gestalt und Geschichte.* (A. Franke AG. Verlag, Bern 1957)

Josef var av Davids slekt. Trolig hadde han eiendom i Betlehem!

Jesu fødested i grotten som finnes i fødselskirken i Betlehem, ble "dyrket" som hellig valfartssted allerede fra 100-tallet. Det er nesten utenkelig at det ikke er historisk grunnlag for å tro dette, når stedet så tidlig ble utpekt.

At Kvirinius var landshøvding i Syria da Jesus ble født, mener man er direkte feil for det ble han ikke før i år 6.-9 e. Kr. Men i den greske grunnteksten i juleevangeliet står det imidlertid ikke substantivet "landshøvding" (gresk: hegemon), men vi har en verbform: *var ledende i Syria*. Derfor bør man helst ikke bruke oversettelsen "landshøvding", for fra ca. år 9 til år 4f.Kr, var først Saturninus og deretter Varus landshøvding i Syria.

Kvirinius ble ikke *formelt* landshøvding i denne provinsen flere år senere. Derimot er det grunn til å regne med at den samme Publius Sulpicius Kvirinius i en lang årrekke var den mest innflytelsesrike romer i provinsen Syria. Han skal ha vært en dyktig offiser og forretningsmann, og juleevangeliet forteller oss altså at han hadde en ledende funksjon i Romerrikets østlige del.

Og hva så med flukten til Egypt? Man kan ikke avvise den med at Josefus ikke nevner den. Da begår man den logiske feil at man kommer med en påstand ut fra noe som *ikke* nevnes. – I mitt første julebrev i år skrev jeg ikke at jeg hadde vært på Fuerteventura i januar. Men derav kunne ikke noen av mine lesere påstå at jeg ikke hadde vært der. Dessuten er det underlig at forskerne har slik tiltro til Josefus. Han er ofte tendensiøs i sin historiefremstilling, for han samarbeidet med romerne og var pro herodianerne.

Høsten 2007 var jeg i Egypt. Der fikk jeg en utførlig orientering om den hellige families flukt til Egypt. Deres reiserute er nøye opptegnet. De var i Egypt i 3 år og 6 måneder, på flukt for Herodes' menn som ville drepe barnet. Vi besøkte flere steder der det var bygget kirker og minnesmerker etter at familien hadde bodd der en tid. Selv om nok beretningene inneholder en hel del legendariske trekk, er historien om flukten "ganske sikkert" troverdig. Da Herodes døde i år 4. f. Kr., dro de hjem til Nasaret. Også dette bekrefter at Jesus trolig ble født i år 7 f.Kr. (Se Otto F.A. Meinardus: *The Holy Family in Egypt*. The American University in Cairo Press, 2000.)

Når det gjelder jomfrufødselen, finnes det sant nok flere beretninger om guder som hadde besvangret kvinner. Men ingen av de store menn i samtiden har noen gang gitt seg ut for å være ett med guddommen. Ingen har noensinne sagt: *"Den som har sett meg har sett Faderen"*. Joh 14,9. Den beste forklaring på at Jesus er sann Gud og sant menneske, er inkarnasjonen.